

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas

Administratīvo lietu departamenta

Priekšsēdētājam

V.Krūmiņam

Rīgā, 2015.gada 22.martā

Uz 10-1/9-432

Labdien!

Domnīca PROVIDUS 10.martā saņēma Jūsu 5.marta vēsturi, kur lūdzat sniegt informāciju par informācijas atklātības jautājumiem. Kolēģi atbildi uzticēja sagatavot man, Providus pētniecei Ivetai Kažokai.

Diemžēl darbinieku maiņas dēļ PROVIDUS šobrīd nav pieejama padziļināta ekspertīze par informācijas atklātības jautājumiem, tādēļ jau iepriekš atvainojos, ja atbilde Jums šķitīs vispārīga.

Savā vēstulē Jūs vēlējāties noskaidrot, kā sabiedrība un nevalstiskais sektors uztver brīvas piekļuves informācijai nozīmi. Atbildot uz šo jautājumu, informēju, ka, cik man zināms, Latvijā līdz šim nav tikusi veikta sabiedriskās domas aptauja par sabiedrības vai nevalstiskā sektora viedokļiem par brīvas piekļuves informācijas nozīmīgumu, tādēļ varu padalīties vairāk ar epizodiskiem novērojumiem, kas balstās PROVIDUS līdzšinējā pieredzē.

Par informācijas atklātības un pieejamības kā vērtību nozīmīgumu Latvijas pilsoniskajai sabiedrībai liecina:

- 1) Vairāku kolektīvo petīciju saturs – piemēram, vairāk nekā 10 000 parakstus ir ieguvusi petīcija, kur Latvijas pilsoņi lūdz Saeimu padarīt pieejamu informāciju par ofšoros reģistrēto uzņēmumu patiesajiem īpašniekiem.¹ Šobrīd Latvijas sabiedrībā arī ne tikai tiek vākti paraksti, bet notiek plašas diskusijas norit par iespējām Latvijas prezidentu vēlēšanās atklāt.² Daudzi Latvijas iedzīvotāji ir arī izrādījuši vēlmi redzēt

¹ <https://manabalss.lv/atveram-of-orus/show>

² <https://manabalss.lv/par-atklatu-balsojumu-valsts-prezidenta-velesanas/show>

publiskus dokumentus, kas apliecinātu Saeimas izdevumu korektumu³, kā arī atklātību stratēģiski nozīmīgu valsts uzņēmumu privatizācijā⁴.

- 2) 2011.gadā Sabiedrība par atklātību DELNA un arī domnīca PROVIDUS izstrādātā 10 punktu programmu nozagtās valsts atgūšanai. Starp 10 plāna punktiem divi bija veltīti informācijas atklātības jautājumiem⁵: proti, tika ierosināts atcelt slēgtos Saeimas balsojumus, kā arī panākt mediju īpašnieku atklātību. Informācijas atklātības nozīmi Latvijas sabiedrībā apliecina tas, ka 11.Saeimas sastāvs nūdien mainīja regulējumu un noteica atklātu Valsts kontroliera, tiesnešu, Satversmes aizsardzības biroja vadītāja, ģenerālprokurora, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja vadītāja, Centrālās vēlēšanu komisijas vadītāja, Satversmes tiesas tiesnešu un citu amatpersonu ievēlēšanu, apstiprināšanu, iecelšanu amatā, atbrīvošanu vai atlaišanu no amata.
- 3) Pirms 2014.gada oktobra Saeimas vēlēšanām Sabiedrība par atklātību DELNA un domnīca PROVIDUS izveidoja jaunu 10 punktu programmu labākai un godīgākai Latvijai. Kā pirmais plāna punkts tika piedāvāts „plašāka informācijas pieejamība un lēmumu atklātība⁶”. Visas jaunajā Saeimā ievēlētās partijas publiski puda konceptuālu atbalstu šim virzienam. Kā konkrēti veicamos uzdevumus šī plāna punkta izpildei abas organizācijas piedāvāja tādas darbības, kas ļautu risināt Latvijā joprojām esošās problēmas informācijas atklātības jomā. Proti:
 - a. Pienākums jaunu likumprojektu vai politikas dokumentu izstrādātājiem (t.sk. arī Saeimā) atklāt lobētājus – individuus vai organizācijas, kas palīdzējušas šos dokumentus izstrādāt.
 - b. Plašāka pieeja valsts pārvaldes rīcībā esošo datu klāstam (bez maksas un formā, ko datorā var automatizēti apstrādāt).
 - c. Publiskā sektora noslēgto līgumu publicēšana internetā kā priekšnoteikums tam, lai tie stātos spēkā.
 - d. Valsts budžeta analīzes un budžeta atspoguļošanas rīks, kas bez maksas pieejams internetā un kas ļauj Latvijas iedzīvotājiem saprast, kādiem mērķiem tiek tērēti valsts resursi.
 - e. Iestāžu mājas lapās – saraksts ar to informāciju, kurai iestāde ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu.
 - f. Valsts pārvaldē kādai iestādei noteikta atbildība rūpēties par informācijas atklātību – šajā iestādē varētu apstrīdēt nepamatotus informācijas izsniegšanas atteikumus.
 - g. Tiesas spriedumos par korupcijas jautājumiem vairs netiek slēpti (anonimizēti) notiesāto personu vārdi.
 - h. Plašāka Saeimas informācijas pieejamība: piemēram, publiski pieejama informācija par izsniegtajām caurlaidēm, standartizēti un publiskoti Saeimas komisiju un apakškomisiju sēžu protokoli.
 - i. Atklātas valsts prezidenta vēlēšanas.

³ <https://manabalss.lv/par-aktklatibu-bankas-citadele-pardosanas-proces/show>

⁴ <https://manabalss.lv/par-aktklatibu-bankas-citadele-pardosanas-proces/show>

⁵ <http://providus.lv/musualsts/monitorings/1>

⁶

- 4) Informācijas atklātības kā vērtības nozīmi Latvijas pilsoniskajai sabiedrībai apliecina arī daudzie ar atvērtajiem datiem saistītie pasākumi – gan pilsoniskie⁷, gan tie, kas rīkoti sadarbībā starp publiskā sektora institūcijām un nevalstiskajām organizācijām⁸

Savā vēstulē Jūs vēlējāties arī noskaidrot PROVIDUS novērojumus par brīvas piekļuves informācijas lomu un nozīmīgumu Latvijas politiskajā sistēmā. Daļēji uz šo jautājumu jau atbildēju iepriekš, taču vēlos piebilst, ka, manuprāt, Latvija uztver brīvas piekļuves informācijai nozīmi tieši tāpat kā to uztver jebkura cita demokrātiska valsts. PROVIDUS vienmēr ir uzskatījis, ka iespēja brīvi piekļūt informācijai ir neatņemams demokrātijas elements.

Kā piemēru varu minēt starptautisko deklarāciju par parlamentāro atklātību. Šo deklarāciju ir izveidojušas un/vai parakstījušas daudzu valstu nevalstiskās organizācijas, tai skaitā PROVIDUS un manabalss.lv, atbalstu tai ir sniegusi arī EDSO. Šīs deklarācijas preambulā ir izklāstītas tās vērtības, kam būtu jāattiecas uz visiem parlamentiem, neatkarīgi no konkrētās valsts.

Piemēram:

- Pilsoņiem jābūt parlamentārās informācijas „īpašniekiem” – proti, jābūt iespējai parlamenta informāciju brīvi izmantot savām vajadzībām;
- Parlamentārajai informācijai ir jābūt pēc iespējas izsmeļošai;
- Parlamenta publiskotajai informācijai jābūt pēc iespējas savlaicīgai;
- Parlamentam jāpublicē informācija par deputātiem, administratīvajiem darbiniekiem, darba kārtībām, komiteju sēdēm, balsojumiem, plenārsēdēm, ziņojumiem, izdevumiem, ētikas pārkāpumiem, arhīviem.
- Parlamentam informācija jāpublisko dažādos veidos: piemēram, arī mobilajām ierīcēm pieejamā formā.

Šie universālie principi attiecas uz parlamentu, bet tikpat labi tādi varētu tikt izstrādāti arī par dalībvalstu valdībām, tiesu sistēmas iestādēm vai pašvaldībām.

Ar cieņu,

Iveta Kažoka

PROVIDUS politikas analītiķe

+37126729871

⁷ Skat.piemēram, <http://opendata.lv/>

⁸ <http://lata.org.lv/conference-2015/>